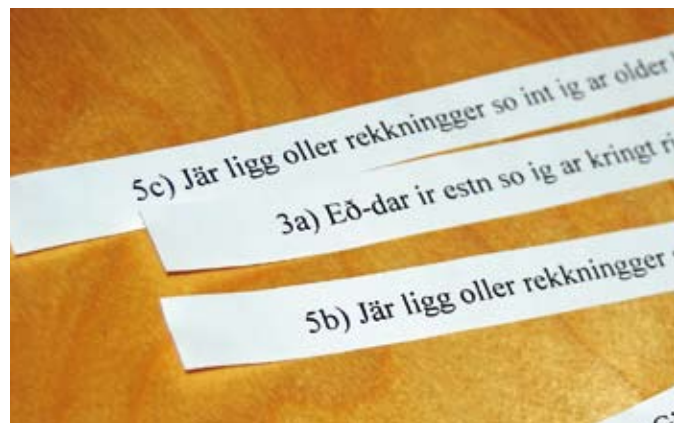

Ulla Monica Lestrell i ett test som går ut på att kartlägga grammatik i älvdalska.

Älvdalska är inte helt lätt att förstå. Många språkvetare hävdar att

Älvdalska lockar och förbryllar

SPRÅKFORSKNING. – Är du gift, frågar en medelålders man när LUMs reporter kliver över tröskeln till ett av forskarrummen på Språk- och litteraturcentrum, SOL. Intresset för min civila status har dock enbart att göra med hur jag ska tilltalas på älvdalska. Gift kvinna tilltalas på ett sätt och ogift på ett annat.

Älvdalska talas av mellan tre och fyrtusen personer i Älvdalens socken i norra Dalarna. De flesta språkvetare hävdar att det är ett eget språk medan politikererna håller fast vid att det är en dialekt, kanske för att slippa ta itu med de åtgärder och rättigheter som omger ett minoritetsspråk.

NÄR SYDSVENSKAN i höstas skrev en artikel om älvdalsforskning vid Lunds universitet hörde fem älvdalingar ”i exil” av sig till den skånska forskargruppen; de ville gärna ställa upp som informanter åt språkforskarna som kartlägger grammatik och uttal i det märkvärdiga språk som talas i Älvdalen. LUM var med när språkforskarna och älvdalingarna träffades.

Ulla Monica Lestrell är född i byn Åsen i Älvdalen och berättar att hon lärde sig tala svenska först när hon började skolan.

– Vi fick inte prata älvdalska eftersom det ansågs som fult och obildat, berättar hon.

Men än idag, trots flera decennier i Skåne tar hon till älvdalskan när hon är

Gunnar Sparr är inte bara professor i matematik. Han har också rötter i Älvdalen. Här med språkforskaren Lars Steensland.

upprörd eller när det är något viktigt som hon vill ha sagt. Hon tycker att det är kul med språkforskarnas intresse och deltar gärna i deras kartläggning, men tror inte att språket har någon framtid.

– När gammelfolket försvinner kommer språket att dö, säger hon

Älvdalska låter som en blandning mellan svenska och isländska. Det har rötter i fornnordiskan men det innehåller även nybildade ord såsom fråtdråj för snöskoter (betyder egentligen pruttkälke) och blakker för bilens blinkers. Språket började gå sin egen väg på 1200- och 1300-talet och har därefter utvecklats och levt vidare på egen hand.

DET ÄR FRAMFÖR ALLT GRAMMATIKEN som förvånar forskarna.

– Älvdalskan kastar ett nytt ljus över gamla väletablerade sanningar om hur ett germanskt språk kan vara uppbyggt, säger Piotr Garbacz, som håller på att skriva en avhandling om älvdalskans satslära. Han kom från Polen till Sverige 2002,

men talar nu svenska utan brytning och även en del älvdalska.

Han berättar att man i älvdalskan t.ex. kan använda sig av tre eller fler negationer i en och samma mening; Inte har då inte jag ingen dotter. En mening kan konstrueras helt utan subjekt men också med dubbelsubjekt som exempelvis: Du är du duktig på att tala svenska. I älvdalskan finns också en avvikande struktur för bisatser: Jag tog den som i väskan var. Det var något som jag har inte sett aldrig.

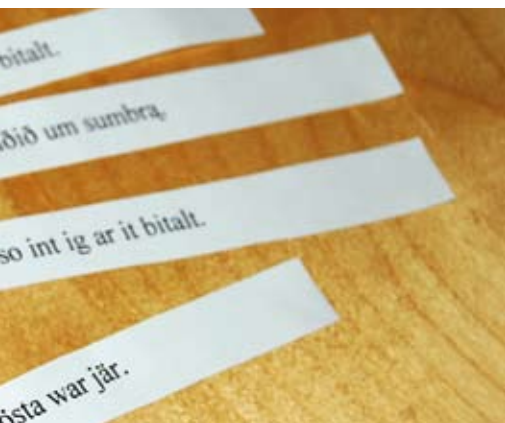
– Älvdalskan har väckt stort intresse bland språkforskare, säger Piotr Garbacz och berättar att 23 forskare från hela Norden mötte upp i Älvdalen i somras för att samla in material till sin forskning. Det fanns också ett stort intresse bland lokalbefolkningen att delta i projektet.

– Jag tror att det stora intresset bland oss språkforskare fungerar som ett slags upprättelse för de älvdalingar som blivit utsatta för ”försvenskning” i skolan och fått höra att de bara pratar en ful dialekt.

FÖRUTOM PIOTR GARBACZ, forskar även Henrik Rosenkvist, Lars Steensland och Martin Ringmar vid Lunds universitet om älvdalska. Piotr Garbacz och Henrik Rosenkvists forsknings ingår som en del i det övergripande projektet ScanDiaSyn där ett femtiotal forskare arbetar med att kartlägga olika skandinaviska dialekter.

TEXT & FOTO: ULRIKA OREDSSON

Läs mer på <http://uit.no/scandiasyn/lund/2>
Lyssna på älvdalska på www.alvdalen.se/Kultur-och-fritid/Alvdalskan

det är ett eget språk.

Exempel på älvdalska:

- Ja, so uliö sai dar dalskiö.

Ordagrann översättning:

Ja, så skolen säga där dalsken.

Översättning:

Ja, så ska ni säga när ni pratar älvdalska

- Ig wet du ir sakt uvendes duktin dalska.

Ordagrann översättning:

Jag vet du är sakta jätteduktig dalska.

Översättning:

Jag vet att du verkligen är mycket duktig på att prata älvdalska.

- Dier djärå so, dier so gamblest irå.

Ordagrann översättning:

De göra så, de som äldst äro.

Översättning:

Så gör de som är äldst.

- Tiuovin toug sig gainum grinde so Maja add it lest att aldri.

Ordagrann översättning:

Tjuven tog sig genom grinden som Maja har inte låst efter aldrig.

Översättning:

Tjuven tog sig genom grinden som Maja aldrig hade låst.

- Itjä will do int indjin iem nest uoss ol-der lån åm-dar ingg penning noö mier, itjä.

Ordagrann översättning:

Ikke vill då inte ingen hemma hos oss aldrig låna honom-där inga pengar nå-got mer, icke.

Översättning:

Ingen hemma hos oss vill någonsin mer låna några pengar till honom.

Ny rapport om studentrekrytering:

– Samordna LUs marknadsföring

REKRYTERING. Ökad satsning och samordning av marknadsföringen av universitetets utbildningar samt en allmän förbättring av service och tillgänglighet.

Det är rekommendationer som Lisbeth Wester ger i sin slutrapport om rekrytering av nya studenter.

Hon har varit tjänstledig från sin tjänst som informationschef på LTH för att under ett år vara projektledare för det nationella studentrekryteringsprojektet. Uppdraget har bestått av att kartlägga och analysera universitetets nuvarande rekryteringsarbete, ta fram en marknadsstrategi för det fortsatta arbetet och en årlig handlingsplan samt föreslå en sammanhållen organisation. Till sin hjälp har hon haft en KIA-konsult och ett antal arbetsgrupper.

Lisbeth Wester konstaterar att rekryteringsarbetet skiljer sig mycket mellan fakulteterna.

– Fakulteter som LTH och Naturvetenskap bedriver mycket eget rekryteringsarbete, andra fakulteter hänger endast på gemensamma satsningar, som t.ex. mässor. Men särskilt mycket resurser satsas inte idag på gemensamma aktiviteter.

Hon kan också se att det är lättare att marknadsföra program än fristående kurser men menar att man borde kunna göra mer av kurserna.

– Det finns ett stort intresse, inte minst från danska studenter, för de möjligheter som kurserna ger att själv kombinera sin utbildning.

Det gäller också att vara tillgänglig och serviceinriktad för studenter och andra grupper som är intresserade av Lunds universitet. Här tror Lisbeth Wester också att man skulle kunna satsa mer.

– Ett sommarstängt universitet med låsta dörrar är inte särskilt välkomnande. Man hade kunnat samarbeta bättre med omvärlden, till exempel med kommunen.

Men det är också viktigt att finnas på plats, svara i telefon och på mejl.

– Missnöjda studenter är dåliga ambassadörer. Bästa sättet att marknadsföra Lunds universitet är faktiskt genom nöjda studenter, säger hon. En förutsättning för det är att de blivande studenterna vet vad som förväntas av dem och att universitetet å andra sidan uppfyller sina löften till dem.

I FÖRSLAGET TILL ORGANISATION förordar Lisbeth Wester den så kallade Oslo-modellen som är en processorienterad matrisorganisation.

– Man har arbetat mycket framgångsrikt med den vid universitetet i Oslo. Och det är många som är involverade i olika projektgrupper vilket ökar den allmänna förståelsen för rekryteringsarbetet.

Och till sist är det ju alla anställdas ansvar – att vara goda ambassadörer för sitt universitet, tycker Lisbeth Wester.

Nu väntar man på ett rektorsbeslut om hur rekryteringsarbetet ska gå vidare. Hela slutrapporten finns att läsa på www.lu.se/rekrytering

MARIA LINDH